

Çocuğun Suistimali (Kötüye Kullanılması) ve İhmali

(Child Abuse And Neglect - C.A.N.)

Umran KORKMAZLAR (*)

Çocuğun kötüye kullanılması ve ihmali konusu, çok uzun bir tarihe sahip olmasına rağmen, sosyal ve klinik bir problem olarak 1950'lerde ele alınmıştır. Çocuğun önemsenmemesinin, yüzyıllar önce para karşılığında köle olarak satılmasıyla başladığı kabul edilmektedir. Bazı kültürlerde özürlü doğan çocuğu ortadan kaldırmak için ya da nüfusu kontrol aracı olarak yeni doğanın öldürüldüğü (infanticide) bilinmektedir.

Bu konu A.B.D.'de, «Çocuk Refahı Hareketleri»nin başlamasıyla ele alınmıştır. 1825'te New York'ta suçlu çocuklar için ıslahevi kurulmuş ve buraya öncelikle dikbaşı, inatçı, sorun olan çocuklar yerleştirilmiştir. (Kempe ve Kempe, 1980). Yine New York'ta 1871'de «Çocukları Zulümden Koruma Derneği» (Hayvanları koruma Derneğinden 9 yıl sonra) kurulmuştur.

1868'de Paris'te Prof. A. Tardieu, ilk kez «hırpalanmış çocuk (the battered-Child) sendromu» deyimini kullanmış ve 32 vaka bildirmiştir. Aynı yıl İngiltere'de, konuya önem verilmiştir. Londra'da 1870'de 5 yaşın altında 3926 çocuğun kaza veya şiddetten öldüğü bildirilmektedir (Kempe ve Kempe, 1980).

Çocuğa kötü davranmanın ilk orijinal gözlemleri, 1946'da radiolog J. Caffey tarafından sunulmuştur. Caffey, bebeklerdeki ve küçük çocuklardaki kırıklarla, beyin kanamalarının ilişkili olabileceğine dikkati çekmiştir (Cooper, 1978).

Silverman, 1953'te bebeklerde röntgenle tespit edilen «tanımlanamayan iskelet travmaları» tarif etti. Kazaları açıklamayan ebeveynlerin, farkında olmaksızın veya farkında olduğu halde travmaya fırsat verdiğini ileri sürmüş, kasti yaralamaya ve inkâra dikkati çekmiştir (International Children's Centre, 1980).

(*) İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

1961'de Dr. Henry Kempe, Amerikan Pediatri Akademisi Sempozyumunda «hırpalanmış çocuk» konusunu sunmuş, böylece çocuklarda rastlanan açıklanamayan yaralara, kırıklara, hekimlerin dikkatini çekmiştir. Yetişkin ve çocuk arasındaki bu zararlı ve doğal olmayan ilişkinin açıklanması, etkilerinin incelenmesi ve rehabilitasyonu için psikiyatrlar, psikologlar ve eğitimcilerin konuya eğilmesi çok daha yenidir.

TANIM:

A.B.D.'de 1973 «Çocuk Suistimalini Önleme ve Tedavi Kanunu»nda çocuk suistimali ve ihmali şöyle tanımlanmaktadır: «Çocuk suistimali ve ihmali, 18 yaşından küçük çocukların, sorumluluğunda oldukları kişiler tarafından kötü muamele görmeleri, ihmal edilmeleri, cinsel suistimali, fiziksel veya zihinsel bakımından incinmeleridir. 1974'te yeniden düzenlenen kanunda, cinsel suistimal, çocukların ticari amaçlarla müstehcen, pornografik fotoğraflarının çekilmesi veya böyle filmlerde oynatılması, tecavüz, incest, fahişelik veya diğer seksüel sömürü biçimleridir, şeklinde yeniden tanımlanmıştır. (Gelfand ve ark. 1982).

Çocuğun kötüye kullanılması, ihmali ve hırpalanması terimlerinin tanımlanmasında güçlükler olmaktadır. Jacobs'a (1978) göre «Çocuğun ihmali (neglect)» terimi, ebeveynin yeterli bakımı veremediği veya vermek istemediği çocuklar kadar suistimal edilmiş ve hırpalanmış çocukları da kapsar. Çocuğun suistimali (abuse) ve hırpalanması (battering), devamlı bir ihmalin sonucudur ki bu da amaçlı olarak kötü muamele eden ebeveynde ihmalle, önemsememe arasında değişir. İhmalin suistimale dönüştüğü noktayı ayırdetmek her zaman mümkün değildir. Hırpalama (battering) ise bir yetişkinin, kasten kaba kuvvet kullanmasıyla çocuğa direkt olarak fiziksel zarar vermesidir. Eğer tekrarlayan kırıklar, v.b. varsa, tıbbî muayenede bu tür hırpalanmalar tanınabilir.

Kempe ve Kempe (1980) anne babanın veya çocuktan sorumlu kişinin, suistimal davranışını 4 kategoriye ayırmaktadır. Bunlar:

- Fiziksel şiddet kullanma (violence),
- Fiziksel ve duygusal ihmal,
- Duygusal suistimal,
- Cinsel suistimal.

Fiziksel şiddet kullanma, çocuğa karşı yapılan fiziksel zarar verici harekettir. Bunlar, yanıklar, çürükler, kafa yaraları, kırıklar, abdominal hasarlar, veya zehirlenimedir. İhmal, çocuğun iyileşmesi, gü-

venliği ve sağlığının korunmasında ebeveynin uygun davranmada başarisızlığıdır. Fiziksel ihmal, beslemede ihmal, tıbbi bakımı sağlamada başarisızlık veya çocuğun fiziksel ve sosyal tehlikelerden korunmasında yetersizliktir.

Beslemede ihmal, bebeğin yeterli kaloriyi almamasından kaynaklanır. Duygusal ihmal, çoğu zaman fiziksel suistimalle beraberdir. Duygusal suistimal, devamlı olarak çocuğun azarlanması, yıldırılması veya reddedilmesidir. Cinsel suistimal ise incest ve tecavüzdür.

Nelson'un Pediatri (1978) kitabında, Kempe ve Kempe'nin sınıflamasına benzer bir ayırım vardır:

— Fiziksel kötü muamele: Tesadüfi olmayan travmalar, yaralanmalar, çürükler, yanıklar, kırıklar.

— Beslenme ihmali : Kalori eksikliğine bağlı kilo azlığı, sudan mahrum etme.

— Seksüel suistimal : İğfal vakaları.

— Emesyonel suistimal : Mahzene veya bir odaya kilitleme, devamlı reddetme.

— Tıbbi bakım ihmali : Kronik hastalıklı çocuğun tedavisini ihmal.

SIKLIK :

ocuk suistimali ve ihmali konusunda kesin istatistikler elde edilememektedir. Bazı ölkelerin tahmini istatistikleri (Kaynak: International Children's Centre. Child Abuse and Neglect. 1980) aşağıda verilmiştir.

«A.B.D. Ulusal ocuk Suistimali ve İhmali Merkezi» her yıl yaklaşık 1 Milyon ocuđun kötü muamele gördüğünü bildirmektedir. Bunun 100.000-200.000 arası fiziksel suistimal, 60.000 - 100.000 arası seksüel suistimal, geri kalan ise ciddi ihmal vakalarıdır. Suistimal veya ihmal sonucu her yıl bu çocukların 2000'inin öldüğü belirtilmektedir.

İNGİLTERE : Her yıl 15.000 ciddi vaka.

1977'de 300'ü ölümlle sonuçlanan 7.700 vaka.

FRANSA : Her yıl 6.000 ciddi suistimal vakası.

Ölüm oranı % 1.

HOLLANDA : 1975'te (yılıda) 1.000 vakadan fazla.

İSVEÇ : Her yıl 600 vaka bildiriliyor.

BOLİVYA : 10.000 çocuktan 300'ü.

BELİRTİLER :

Suistimalin tanınabilecek ilk belirtisi, fiziksel hasarlardır. Açıklanamayan çürükler, bereler, yanıklar, kırıklar, dayak izleri, fiziksel suistimali tanıtır. Ölümüne neden olan en ciddi fiziksel hasar, beyin kanamasıdır. Bunlarda genellikle koma ve konvulsion görülür.

İhmalin belirti ve bulguları daha dağınık, daha az kesindir. Genellikle suistimal ve ihmal birlikte bulunur. İhmal edilmiş çocukta temizlik ve bakım ihmali sonucu kundak dermatiti, kötü koku, yetersiz beslenme, kirli görünüm, yabancı cisim yutma, zehirlenme, kaza görülebilir.

Suistimalin fiziksel etkileri arasında, beyin, hayati organlar, kullaklar, kollar ve bacaklardaki travmalar sayılabilir. Suistimal ve ihmal gelişme geriliğine, zekâ geriliğine, körlüğe, sağlığa, bir uzvun kaybına, psikolojik sorunlara, duygusal zararlara, davranış bozukluklarına yol açabilir.

NEDENLER :

Çocuk suistimalinin ve ihmalinin nedenleri 2 ana başlıkta toplanabilir :

1) — Ailedeki stresler, sorunlar,

2) — Ebeveynin kendi ebeveynini taklit etmesi.

1) — **Ailedeki stresler, sorunlar** : Çocuğa kötü muamele, ebeveyn stresli bir rol değişimindeyken görülmektedir. Bu stresler, işsizlik, yoksulluk, kötü ev koşulları, ailenin dağılması, kalabalık aile, alkolizm, akıl hastalığı gibi sorunlardır.

2) — **Ebeveynin kendi ebeveynini taklit etmesi** : Çocukluğunda suistimal ve ihmal edilmiş, kötü muamele görmüş ebeveyn, sıklıkla kendi çocuklarına aynı şekilde davranmaktadır. Yapılan çalışmalarla kötü muamele eden ebeveynin çocukluklarında kendi ebeveyninden kötü muamele görüp ihmal edildikleri gösterilmiştir. (Gelfand ve ark., 1982). Bunlar, çocuklarının daima sessiz olmalarını ve kurallara uymalarını beklemektedir. Bu gerçekçi olmayan beklentileri yerine getirilmeyince, öfkelenmekte ve çocuklarını hırpalamaktadırlar.

Ayrıca çocuğun bazı özelliklerinin de çocuğun suistimaline ve ihmeline neden olabileceği belirtiliyor. Prematurelerin, istenmeyen çocukların rahatsız edici, çok tiz sesle ağlayanların, malformasyonlu olanların, psikotik veya diğer psikolojik hastalığı olanların, gelişmesi gecikenlerin, beyin hasarlı olanların, geri zekâlıların ve ciddi konuşma bozukluğu olanların daha çok kötü muamele gördükleri bildirilmiştir, (Gelfand ve ark., 1982).

TEDAVI VE ÖNLEME :

Batıda, fiziksel suistimal, hırpalanma şüphesinde hekim, durumu ilk 24-48 saat içinde yetkili kuruma bildirmek zorundadır. Çocuk travma, hematoma, kırık, ekimoz gibi bulgularla hastaneye getirilirse, tıbbi veya cerrahi tedavisi yapılır. Çocuğun kötü muamele veya ihmal sonucu bu duruma geldiği tespit edildiğinde 2. yapılacak iş, ebeveyne yardımcı yaklaşımdır. Gelişmiş ülkelerde, ailelere rehberlik merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde anne-baba olmadan önce çiftler, çocuk yetiştirme konusunda eğitilip yönlendirilmektedir. Ayrıca çocuk sahibi olanların da her an telefonla arayıp streslerini çözümlemede yardım isteyecekleri merkezler de vardır.

TOPLUMUMUZDA DURUM :

Ülkemizde çocuk suistimali ve ihmalinin boyutları bilinmiyor. Fakat toplulumuzda dayanın çok kullanıldığı aşikâr. Konunun henüz fazla önem kazanmamış olmasının nedeni, belki de dayanın ve kötü muamelenin aşırı ölçülere varmamış olmasındandır.

Kültürümüze has olan «başlık parası» karşılığı kız çocuklarının çok küçük yaşta evlendirilmesi de bir suistimal örneği olarak düşünülebilir. Küçük yaşta çalıştırılmaya başlanılan çocuklar da, kolej sınavları için yüklenilen, yarıştıranlar da, ilaç yutup zehirlenen, bal-kondan düşüp yaralanan (veya ölen) çocuklar da suistimal ve ihmal kurbanlarıdır.

Almanya'daki 2. kuşak Türk işçi çocuklarının durumu da suistimal ihmal açısından düşündürücüdür.

KAYNAKLAR

- COOPER, C.E. Child Abuse And Neglect (in The Maltreatment of Children. Edited by S.M. Smith. ch. 2) MTP Press, England. 1978
- GELFAND, D.M., JENSON-W.R. and DREW, C. J. Understanding child behavior disorders. Holt, Rinehart and Winston, Newyork, 1982. s. 109-115.
- INTERNATIONAL CHILDREN'S CENTRE Child Abuse and Neglect A documents for mass media specialist. Paris. 1980.
- INTERNATIONAL CHILDREN'S CENTRE. Child Abuse and Neglect. A document for nurses, midwives, social workers, teachers and parents. Paris 1980.
- JACOBS, J. Child Abuse, Neglect and Deprivation and the Family (in the Maltreatment of Children. ed. by S. M. Smith Ch. 10) MTP Press, England. 1978.
- KEMPE, R. S. and KEMPE, C. H Child Abuse. Open Books Publishing, London. 1980.
- VAUGHAN, V. C. ve McKAY, R. C. Nerson çocuk hastalıkları (Pediatri), çev. ed G. GEDİKOGLU, Güven Kitabevi Yayınları, Ankara, 1978.